

Kapranou H, Pagalos V, Rallis E. The consequences of COVID-19 pandemic in major surgeries of Mommy Makeover and general selective plastic surgeries. J Med Sci 2023 Jul(1):15-19

Οι Επιπτώσεις της Πανδημίας του COVID-19 στις Κύριες Επεμβάσεις του Mommy Makeover αλλά και στις Εκλεκτικές Πλαστικές Επεμβάσεις Γενικότερα

The consequences of COVID-19 pandemic in major surgeries of Mommy Makeover and general selective plastic surgeries

Ηλιάννα Καπράνου

ΜΠΣ Προχωρημένη αισθητική και κοσμητολογία: ανάπτυξη – ποιοτικός έλεγχος και ασφάλεια νέων καλλυντικών προϊόντων
iliakapranou@yahoo.gr

Βασίλειος Πάγκαλος, Πλαστικός Χειρουργός
Ευστάθιος Ράλλης, Αναπληρωτής καθηγητής
Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών
Κατεύθυνση Αισθητικής και Κοσμητολογίας

Εγκρίθηκε τον Απρίλιο του 2023

Περίληψη – Οι πλαστικές επεμβάσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του mommy makeover - επεμβάσεις στήθους, κοιλιοπλαστική, λιποαναρρόφηση - επιλέγονται τα τελευταία χρόνια και από το πλείστον του γυναικείου πληθυσμού που επιθυμεί να βελτιώσει την εξωτερική του εμφάνιση, ανεξάρτητα από το εάν έχουν τεκνοποιήσει ή όχι. Η εμφάνιση της πανδημίας του COVID-19 στις αρχές του 2020 επηρέασε σημαντικά τις επεμβάσεις αυτές και συνολικά τον κλάδο της πλαστικής χειρουργικής. Η αιφνίδια παρουσία ενός άγνωστου εχθρού, η έλλειψη φαρμάκων και εμβολίων, οι ανάγκες περιορισμού της εξάπλωσης του ιού, προστασίας του ιατρονοσηλευτικού προσωπικού και εξοικονόμησης κλινών για ασθενείς που προσβάλλονταν από τον ιό οδήγησαν στην αναστολή των εκλεκτικών επεμβάσεων. Η εικόνα αυτή αρχίζει να μεταβάλλεται από το φθινόπωρο του 2020 και αλλάζει ριζικά το 2021, όταν και διαπιστώνεται πλήρης ανάκαμψη του κλάδου, με τον αριθμό των επεμβάσεων αισθητικής χειρουργικής να υπερβαίνει κάθε προηγούμενο έτος, αναδεικνύοντας την τεράστια δυναμική τόσο των επεμβατικών όσο και των μη επεμβατικών αισθητικών διαδικασιών.

Λέξεις κλειδιά: Mommy makeover, επεμβάσεις στήθους, κοιλιοπλαστική, λιποαναρρόφηση, πανδημία COVID-19

Summary - Plastic surgery procedures carried out as part of the mommy makeover - breast surgery, tummy tucks, liposuction - have been chosen in recent years by the majority of the female population who wish to improve their appearance, regardless of whether they have given birth or not. The outbreak of the COVID-19 pandemic at the beginning of 2020 significantly affected these procedures and the plastic surgery industry as a

whole. The sudden presence of an unknown enemy, the lack of drugs and vaccines, the need to limit the spread of the virus, protect the medical staff and save beds for patients infected by the virus led to the delay of elective surgeries. This picture begins to change from autumn 2020 and changes radically in 2021, when a full recovery of the sector is observed, with the number of cosmetic surgery procedures exceeding every previous year, highlighting the enormous potential of both invasive and non-invasive aesthetic procedures.

Keywords: Mommy makeover, Breast surgery, abdominoplasty, liposuction, pandemic COVID-19

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το «mommy makeover», μια από τις πιο δημοφιλείς συνδυαστικές μεθόδους πλαστικής χειρουργικής, περιλαμβάνει κυρίως τις επεμβάσεις αποκατάστασης των μαστών (ανόρθωση στήθους, αυξητική στήθους ή μειωτική στήθους), την κοιλιοπλαστική και τη λιποαναρρόφηση. Σύμφωνα με τα ετήσια στατιστικά στοιχεία της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής Πλαστικής Χειρουργικής (ISAPS) οι επεμβάσεις αυτές αποτελούν, επί σειρά ετών, το 50% περίπου των αισθητικών πλαστικών επεμβάσεων που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο σε όλο τον πλανήτη σε γυναίκες, ανεξαρτήτως του εάν έχουν τεκνοποιήσει ή όχι.

Η πανδημία του COVID-19 έριξε βαριά τη σκιά της στις παραπάνω επεμβάσεις, οι οποίες ανεστάλησαν για ένα εξάμηνο περίπου, όπως άλλωστε συνέβη με το σύνολο των εκλεκτικών πλαστικών επεμβάσεων. Οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν στην αναστολή των εκλεκτικών πλαστικών

Kapranou H, Pagalos V, Rallis E. The consequences of COVID-19 pandemic in major surgeries of Mommy Makeover and general selective plastic surgeries. J Med Sci 2023 Jul(1):15-19

επεμβάσεων, η διάρκεια του «μορατόριουμ» στις επεμβάσεις αισθητικής χειρουργικής, οι επιπτώσεις της πανδημίας στους πλαστικούς χειρουργούς αλλά και ο ψυχολογικός αντίκτυπος της πανδημίας στη στάση του κοινού έναντι των επεμβάσεων αυτών, όπως προκύπτουν από τη βιβλιογραφική αναζήτηση, αποτελούν αντικείμενο αυτού του άρθρου. Θα διερευνηθούν επίσης η ανάκαμψη του κλάδου, που ξεκινάει το φθινόπωρο του 2020 και ο ρυθμός μεταβολής του αριθμού των συγκεκριμένων επεμβάσεων την τελευταία επταετία (2015-2021).

Στο πλαίσιο αυτό αξιοποιούνται μεταξύ άλλων:

- Τα αποτελέσματα μελέτης των Prasad et al, για το θετικό αντίκτυπο που είχε το μορατόριουμ στην αύξηση των διαθέσιμων κλινικών ΜΕΘ για ασθενείς θετικούς στον COVID-19.
- Διαδικτυακή έρευνα στο Ηνωμένο Βασίλειο για τις επιπτώσεις του μορατόριουμ στους πλαστικούς χειρουργούς.
- Έρευνα στις ΗΠΑ σχετικά με την άποψη του κοινού για τις επεμβάσεις εκλεκτικής πλαστικής χειρουργικής κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.
- Τα ετήσια παγκόσμια στατιστικά αποτελέσματα της ISAPS για τα έτη 2015-2021.

II. ΥΛΙΚΟ – ΜΕΘΟΔΟΣ

Για τη συγγραφή του άρθρου αυτού πραγματοποιήθηκαν αναζητήσεις με χρήση των «λέξεων κλειδιών» στις βάσεις δεδομένων PubMed, Google Scholar και Scopus. Αναζητήθηκαν στοιχεία σχετικά με τις οδηγίες επί του πρακτέου που δόθηκαν από τις διεθνείς επιστημονικές εταιρείες και τους λόγους που οδήγησαν στη λήψη των αποφάσεων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, τις επιπτώσεις των αποφάσεων αυτών στην κοινότητα των πλαστικών χειρουργών και τις απόψεις του κοινού. Αξιοποιήθηκαν και παρατίθενται σε διάγραμμα στατιστικά δεδομένα για το ρυθμό μεταβολής του αριθμού των δημοφιλέστερων επεμβάσεων πλαστικής χειρουργικής στις οποίες υποβλήθηκαν γυναίκες σε όλον τον πλανήτη κατά τα έτη από το 2015 έως το 2021, από τις αντίστοιχες ετήσιες εκθέσεις της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής Πλαστικής Χειρουργικής (ISAPS).

III. ΕΠΙΠΛΕΓΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η πανδημία COVID-19 δεν άφησε ανεπηρέαστο τον κλάδο της πλαστικής χειρουργικής. Η παγκόσμια εξάπλωσή της και η ασφυκτική πίεση που άσκησε στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης οδήγησε σε σχεδόν ολοκληρωτική διακοπή των εκλεκτικών (μη επειγουσών) χειρουργικών επεμβάσεων σε όλες τις ειδικότητες, στις περισσότερες χώρες που είχαν πληγεί. Το φαινόμενο αυτό ήταν ιδιαίτερα έντονο κατά τη διάρκεια της άνοιξης και του θέρους του έτους 2020, με την κατάσταση να εξομαλύνεται σταδιακά από το φθινόπωρο του ίδιου έτους και την εικόνα να αναστρέφεται πλήρως το 2021.

Στον τομέα της αισθητικής χειρουργικής το μορατόριουμ για όλες τις επεμβάσεις του είδους, που επιβλήθηκε

από κυβερνήσεις ή/και προτάθηκε από τις περισσότερες διεθνείς επιστημονικές εταιρείες, υιοθετήθηκε από πολλούς χειρουργούς παγκοσμίως και είχε τεράστιο κοινωνικοοικονομικό αντίκτυπο για τα περισσότερα ιδιωτικά ιατρεία και κλινικές. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής οι εκλεκτικές επεμβάσεις σταμάτησαν να εκτελούνται από το Μάρτιο του 2020, σύμφωνα με τις οδηγίες της Αμερικανικής Εταιρείας Πλαστικών Χειρουργών, του Αμερικανικού Κολλεγίου Χειρουργών και της Αμερικανικής Ιατρικής Ένωσης.

Οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την απόφαση ήταν αρχικά η ανάγκη παρεμπόδισης της εξάπλωσης του ιού μέσα στις υγειονομικές μονάδες, σε μια προσπάθεια μείωσης του ρυθμού ανάπτυξης του τόσο στους πολίτες όσο και στο ιατρονοσηλευτικό προσωπικό, του οποίου η έκθεση στον ιό ήταν εξαιρετικά μεγάλη και επικίνδυνη. Τη συγκεκριμένη περίοδο άλλωστε δεν είχαν αναπτυχθεί ακόμη εμβόλια κατά του COVID-19, ο ιός ήταν ακόμη εν πολλοίς «άγνωστος» και η απουσία θεραπευτικού και προληπτικού σχήματος κατά της ασθένειας τον έκανε εξαιρετικά απειλητικό και θανατηφόρο. Η ανάγκη επίσης για ελεύθερες κλίνες σε νοσοκομεία και κλινικές όλων των ειδικοτήτων ήταν εξαιρετικά σημαντική, λόγω του μεγάλου αριθμού κρουσμάτων της νόσου που είχαν ανάγκη νοσηλείας, τόσο σε απλές κλίνες όσο και σε μονάδες εντατικής θεραπείας. Αυτό σημαίνει ότι δεν έπρεπε οι κλίνες να καταλαμβάνονται από ασθενείς προαιρετικών και αισθητικών επεμβάσεων. Το ίδιο ισχύει και για τον απαραίτητο ιατρικό εξοπλισμό και αναλώσιμα για την αντιμετώπιση του ιού, τα οποία, λόγω της εξαιρετικά ραγδαίας εξέλιξης της ασθένειας και του πολύ υψηλού αριθμού κρουσμάτων παρουσίασε μεγάλα ελλείμματα. Σύμφωνα με μελέτη των Prasad et al που δημοσιεύθηκε το Νοέμβριο του 2021, η μείωση κατά 91% των εκλεκτικών επεμβάσεων στις ΗΠΑ κατά την περίοδο του μορατόριουμ επέτρεψε στο 78% των χειρουργικών κλινών ΜΕΘ να είναι διαθέσιμες για ασθενείς θετικούς στον COVID-19.¹

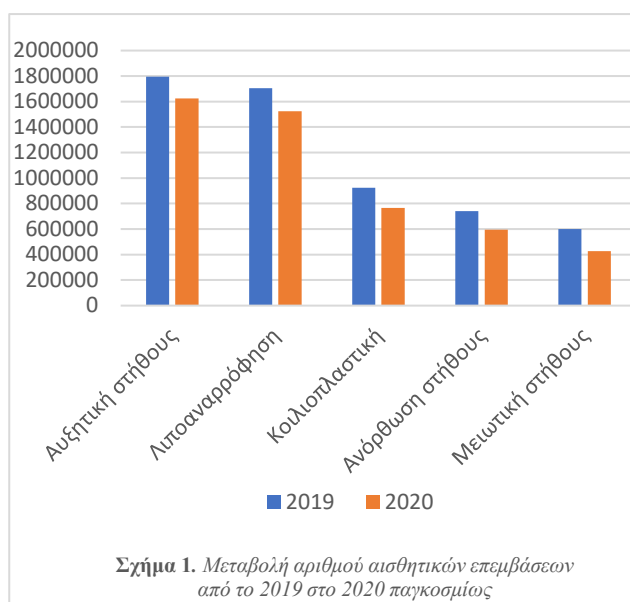
Παράλληλα, λόγω των αυξημένων αναγκών σε ιατρικό προσωπικό, κλήθηκαν γιατροί όλων των ειδικοτήτων να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στις εξειδικευμένες ειδικότητες που ασχολούνταν με την πανδημία, λόγω νόσησης αλλά και εξάντλησης του ιατρικού προσωπικού.² Η Αμερικανική Εταιρεία Πλαστικών Χειρουργών, συγκεκριμένα, παρότρυνε τα μέλη της να συνεισφέρουν σε αυτήν την παγκόσμια κρίση και να στηρίζουν τους συναδέλφους τους ιατρούς που βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή της πανδημίας, αλλά και να προσέξουν τους εαυτούς τους, προκειμένου να είναι σε θέση να παρέχουν τις αναγκαίες υπηρεσίες τους. Συνέστησε πως αισθητικές επεμβάσεις, όπως οι επεμβάσεις στήθους, είναι εκλεκτικές επεμβάσεις και όφειλαν να πραγματοποιηθούν όταν το σύστημα θα είχε τη δυνατότητα να ανταπεξέλθει σε σχέση με την πανδημία.³

Στους παραπάνω ουσιαστικούς λόγους, που σχετίζονται με τον περιορισμό των χειρουργικών επεμβάσεων σε πολλές χώρες του κόσμου, πρέπει να προστεθούν και δύο σημαντικοί λόγοι που άπτονται της βούλησης των

Kapranou H, Pagalos V, Rallis E. The consequences of COVID-19 pandemic in major surgeries of Mommy Makeover and general selective plastic surgeries. J Med Sci 2023 Jul(1):15-19

γυναικών που θα ενδιαφερόντουσαν για μια αισθητική πλαστική επέμβαση, ακόμα και στο πλαίσιο του mommy makeover: ο φόβος αρχικά των ίδιων των ασθενών για την ασφάλειά τους σε σχέση με τον ιό αλλά και οι οικονομικές δυσκολίες που προέκυψαν εξαιτίας της πανδημίας COVID-19.

Όλα τα παραπάνω αντικατοπτρίστηκαν στα στατιστικά στοιχεία του αριθμού των επεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν το 2020 συγκριτικά με τις επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2019 τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, όσο και σε παγκόσμια κλίμακα.



Στο ιστόγραμμα του σχήματος 1 παρουσιάζεται ο αριθμός των αισθητικών επεμβάσεων στις οποίες υποβλήθηκαν γυναίκες σε όλο τον κόσμο κατά τα έτη 2019 και 2020. Παρατηρείται αισθητή μείωση του αριθμού τους κατά το 2020 σε σχέση με το 2019, η οποία οφείλεται στους παράγοντες που προαναφέρθηκαν. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τα στατιστικά της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής Πλαστικής Χειρουργικής (ISAPS) σε παγκόσμιο επίπεδο το 2020 παρατηρείται μείωση, συγκριτικά με το 2019, του αριθμού των επεμβάσεων αυξητικής στήθους κατά 9,5%, μειωτικής στήθους κατά 29% και ανόρθωσης στήθους κατά 19,8%. Η μείωση του αριθμού των επεμβάσεων κοιλιοπλαστικής ήταν 17,2% και της λιποαναρρόφησης 10,5%. Διευρύνοντας την εικόνα ώστε να συμπεριλάβουμε και άλλες, λιγότερο δημοφιλείς, επεμβάσεις ή μη επεμβατικές μεθόδους, παρατηρούμε ότι στις περιπτώσεις της βραχιονοπλαστικής και της μηροπλαστικής η μείωση του αριθμού των επεμβάσεων ήταν 25,1% και 20,8% αντιστοίχως. Στην περίπτωση όμως των μη επεμβατικών μεθόδων μείωσης του λιπώδους ιστού παρατηρήθηκε μια αύξηση της τάξεως του 21,1% το 2020 συγκριτικά με το 2019, ενώ εντυπωσιακή αύξηση παρουσίασε το ποσοστό των θεραπειών απομάκρυνσης της ανεπιθύμητης τριχοφυΐας, που ήταν 76,1%.⁴

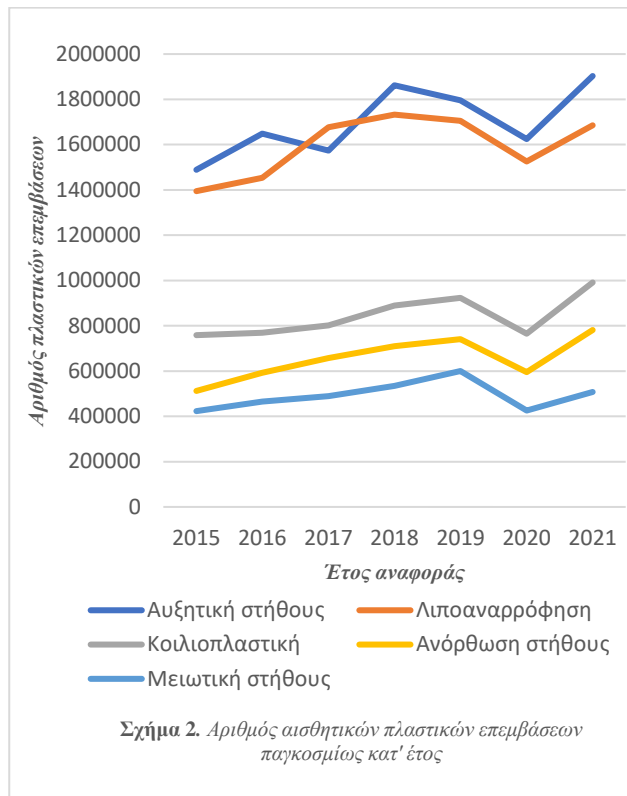
Ένα από τα ζητήματα που απασχόλησαν την κοινότητα των πλαστικών χειρουργών κατά τη διάρκεια του

μορατόριουμ για τις επεμβάσεις αισθητικής χειρουργικής ήταν οι επιπτώσεις που θα είχε η πανδημία COVID-19 στους ίδιους. Σε διαδικτυακή έρευνα που έγινε στο Ηνωμένο Βασίλειο στις 15 Ιουνίου του 2020, στο τέλος της περιόδου της καραντίνας, συμμετείχαν 101 πλαστικοί χειρουργοί, οι οποίοι απάντησαν ως ακολούθως στα ερωτήματα που τους τέθηκαν: Εάν υπήρχαν διαθέσιμα αυστηρά πρωτόκολλα και επαρκής εξοπλισμός ατομικής προστασίας, το 50-55% θα σκεφτόταν να προσφέρει μη χειρουργικές θεραπείες μόλις άνοιγε η ιδιωτική κλινική. Επιπλέον, το 51% θα εξέταζε επεμβάσεις υπό γενική αναισθησία, ενώ το 89% θα πρόσφερε μόνο τοπική αναισθησία στην αρχική φάση. Επιπλέον, το 66% ανέφερε ότι είχε επηρεαστεί ψυχολογικά και το 100% των ερωτηθέντων ανέφερε σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο.⁵

Από το φθινόπωρο του 2020 τα πράγματα πήραν άλλη τροπή. Η αναμενόμενη για τις αρχές του 2021 διάθεση εμβολίων κατά του COVID-19 και ο προγραμματιζόμενος εμβολιασμός, αρχικά των υγειονομικών και στη συνέχεια του γενικού πληθυσμού, η ευρεία χρήση διαγνωστικών τεστ για τη μόλυνση από τον COVID-19 και η ανάπτυξη πρωτοκόλλων ασφαλείας για την προστασία των ασθενών και των εργαζομένων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης οδήγησαν στην αλλαγή της ψυχολογίας του κοινού έναντι των εκλεκτικών αισθητικών επεμβάσεων. Έρευνα που διεξήχθη τον Οκτώβριο του 2020 στις ΗΠΑ σε 973 ενήλικους πολίτες ασχολήθηκε με τη μελέτη της άποψης του κοινού για τις επεμβάσεις εκλεκτικής πλαστικής χειρουργικής κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Η πλειοψηφία (86,6%) πίστευε ότι η εκλεκτική πλαστική χειρουργική έπρεπε να συνεχιστεί κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Οι περισσότεροι (79,6%) δεν θα καθυστερούσαν την επέμβαση περισσότερο από 6 μήνες. Οι συμμετέχοντες σε ποσοστό 68% περίπου εξέφρασαν ανησυχίες για προσβολή από τον COVID-19 κατά τη διάρκεια της επέμβασης. Οι συμμετέχοντες ηλικίας μεταξύ 41 και 60 ετών δήλωσαν ότι ήταν πολύ πιθανό να υποβληθούν σε εκλεκτική πλαστική χειρουργική. Οι συμμετέχοντες που είχαν προσβληθεί από τον ιό COVID-19 ή ήταν μεγαλύτεροι από 60 ετών ήταν λιγότερο πιθανό να υποβληθούν σε εκλεκτική πλαστική χειρουργική.⁶

Η αναστροφή της εικόνας κατά το 2021 επιβεβαιώθηκε από τα παγκόσμια στατιστικά στοιχεία που δημοσιοποίησε η ISAPS. Στην εν λόγω στατιστική απεικόνιση διαπιστώνεται μια συνολική αύξηση 19,3% στις επεμβάσεις (χειρουργικές και μη) που πραγματοποιήθηκαν κατά το 2021 σε σύγκριση με το 2020, με περισσότερες από 12,8 εκατομμύρια χειρουργικές επεμβάσεις και 17,5 εκατομμύρια μη χειρουργικές επεμβάσεις σε όλον τον κόσμο. Στο διάγραμμα του σχήματος που ακολουθεί αποτυπώνεται η κατ'έτος μεταβολή των κυριότερων πλαστικών επεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν παγκοσμίως σε γυναίκες από το έτος 2015 έως το 2021.^{4,7,8}

Kapranou H, Pagalos V, Rallis E. The consequences of COVID-19 pandemic in major surgeries of Mommy Makeover and general selective plastic surgeries. J Med Sci 2023 Jul(1):15-19



Σχήμα 2. Αριθμός αισθητικών πλαστικών επεμβάσεων παγκοσμίως κατ' έτος

Από το διάγραμμα προκύπτει ότι οι επεμβάσεις αυξητικής στήθους, κοιλιοπλαστικής και ανόρθωσης στήθους που πραγματοποιήθηκαν το 2021 υπερέβησαν σε αριθμό τις αντίστοιχες επεμβάσεις του 2019, ενώ οι επεμβάσεις λιποαναρρόφησης και μειωτικής στήθους προσέγγισαν τα επίπεδα του 2017-2018. Ο συνολικός όμως αριθμός των επεμβάσεων δημιουργεί ιδιαίτερη αισιοδοξία για το μέλλον της πλαστικής χειρουργικής, μια που καταδεικνύει όχι απλά ανάκαμψη σε σχέση με το 2020 αλλά και αριθμούς που υπερβαίνουν πλέον τον αριθμό των επεμβάσεων που είχαν πραγματοποιηθεί το 2019, όταν και είχε σημειωθεί ο υψηλότερος αριθμός στις προ-πανδημίας περιόδους. Άλλωστε ήδη το 61,6% των πλαστικών χειρουργών παγκοσμίως δήλωσαν ότι έχουν πλέον ανακτήσει την δουλειά που είχαν πριν την πανδημία.⁷

Στο ίδιο πλαίσιο της μεγάλης εικόνας αξίζει επίσης να σημειώσουμε την εντυπωσιακά αυξητική τάση των μη επεμβατικών τεχνικών στην διαμόρφωση του γυναικείου σώματος καθώς και τεχνικών όπως η απομάκρυνση της τριχοφυΐας με laser, που άπτεται του αντικειμένου τόσο των ιατρών όσο και των αισθητικών. Δεν είναι εξάλλου τυχαία η τάση αυτή. Μπορεί τα αποτελέσματα να μην είναι σε κάθε περίπτωση άμεσα ορατά ή/και ριζικά, όπως στην περίπτωση μιας επεμβατικής διαδικασίας, έχουν όμως το πλεονέκτημα του μηδενικού χρόνου ανάρρωσης και πραγματοποιούνται σε ένα απλό ιατρείο ή σε κάποιες περιπτώσεις σε ινστιτούτο αισθητικής, χωρίς αναισθησία, τσέμες ή πόνο. Αυτός είναι άλλωστε ένας από τους λόγους που ο αντίκτυπος της πανδημίας του COVID-19 δεν επίδρασε αρνητικά σε αυτή την κατηγορία των αισθητικών διαδικασιών,

αντιθέτως μάλιστα οι τελευταίες είχαν μια αξιοσημείωτη ανοδική πορεία.^{6,7}

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αιφνίδια εμφάνιση της πανδημίας του COVID-19 βρήκε απροετοίμαστη την ιατρική κοινότητα, η οποία όμως κατόρθωσε να αντιδράσει συντονισμένα και αποτελεσματικά, περιορίζοντας στο ελάχιστο ή απαγορεύοντας τις εκλεκτικές πλαστικές επεμβάσεις ενώ προχωρούσε ταυτόχρονα στην υιοθέτηση ουσιαστικών τρόπων αντίδρασης: ανάπτυξη πρωτοκόλλων ασφαλείας, χρήση εξοπλισμού ατομικής προστασίας, ανάπτυξη και ευρεία χρήση διαγνωστικών τεστ, διάθεση εμβολίων. Έτσι, από το φθινόπωρο του 2020, έξι μόλις μήνες μετά την επέλευση της πανδημίας, παρατηρείται μια επανέναρξη με ασφάλεια των εκλεκτικών επεμβάσεων πλαστικής χειρουργικής και καλύπτεται ένα μέρος από το «χαμένο έδαφος». Το 2021 δε οι επεμβάσεις πλαστικής χειρουργικής σε γυναίκες παγκοσμίως υπερβαίνουν κάθε προηγούμενο αριθμό, συνεχίζοντας την αυξητική τάση των τελευταίων ετών, γεγονός που αποδεικνύει την εμπιστοσύνη τους στα επιτεύγματα της πλαστικής χειρουργικής.

EΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ιδιαίτερες, θερμές ευχαριστίες οφείλω στην καθηγήτριά μου και Διευθύντρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών κ. Βαρβαρέσου Αθανασία για τον τρόπο που με κατηύθυνε, το χρόνο που διέθεσε και τις πάντα ευπρόσδεκτες και ουσιαστικές παρατηρήσεις της.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Prasad NK, Englum BR, Turner DJ, Lake R, Siddiqui T, Mayorga-Carlin M, Sorkin JD, Lal BK. A Nation-Wide Review of Elective Surgery and COVID-Surge Capacity. J Surg Res. [Internet]. 2021 [cited 2021 Nov]; 267: 211-216. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34157490>
2. Ozturk CN, Kuruoglu D, Ozturk C, Rampazzo A, Gurunian Gurunluoglu R. Plastic Surgery and the COVID-19 Pandemic: A Review of Clinical Guidelines. Ann Plast Surg. [Internet]. 2020 [cited 2020]; 85(2S Suppl 2): S155-S160. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7217131>
3. American Society of Plastic Surgeons. Statement on Breast Reconstruction in the face of COVID-19 Pandemic. ASPS [Internet]. 2020 [cited 2020 Apr 24]. Available from: <https://www.plasticsurgery.org/documents/medical-professionals/COVID19-Breast-Reconstruction-Statement.pdf>
4. International Society of Aesthetic Plastic Surgery. Global Statistics. ISAPS [Internet]. 2021 [cited 2021 Dec 28]. Available from: <https://www.isaps.org/medical-professionals/isaps-global-statistics>
5. Joji N, Nugent N, Vadodaria S, Sankar TK. Impact of COVID-19 on Aesthetic Plastic Surgery Practice in the United Kingdom. J Plast Reconstr Aesthet Surg. [Internet]. 2021 [cited 2021 Sep]; 74(9): 2311-2318. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34257034/>
6. Chen J, Ray E. The Coronavirus (COVID-19) Effect on Public Sentiments Regarding Elective Plastic Surgery in the United States, Plastic and Reconstructive Surgery [Internet]. 2021 [cited 2021 April]; 9(4): e3579. Available from:

Kapranou H, Pagalos V, Rallis E. The consequences of COVID-19 pandemic in major surgeries of Mommy Makeover and general selective plastic surgeries. J Med Sci 2023 Jul(1):15-19

https://journals.lww.com/prsgo/Fulltext/2021/04000/The_Coronavirus_COVID_19_Effect_on_Public.43.aspx

7. International Society of Aesthetic Plastic Surgery. Global Statistics. ISAPS [Internet]. 2023 [cited 2023 Jan 9]. Available from: https://www.isaps.org/media/vdpdanke/isaps-global-survey_2021.pdf
8. International Society of Aesthetic Plastic Surgery. Global Statistics. ISAPS [Internet]. 2020 [cited 2020]. Available from: https://www.isaps.org/media/evbbfapi/isaps-global-survey_2020.pdf